

Janus Pannonius kézíratainak útja Zágrábtól Gyulafehérvárig

A gyulafehérvári székesegyházban a 18. századig látható volt Megyericsei János kolozsi főesperes padlóba süllyesztett sírköve. Rajta az évszám: 1507.¹ A környezetéből kiemelkedő, nagyméretű tábla és a rajta lévő terjedelmes verses fölírat fölhívta magára a figyelmet. Az arra járó, régiséget kedvelők le is másolták. Mivel a szöveg járőfelületen volt, idővel több helyen megkopott. A másolók azután az olvashatatlan részeket, több-kevesebb szerencsével, kiegészítették. A versnek ezért ma több olvasata ismert. Mikó Árpád 1983-ban rendet tett a szöveghagyományban, és a mára megsemmisült sírt elhelyezte korabeli társemlékek között.²

A ránk maradt másolatok közül a legmegbízhatóbbnak a legkorábban készültet tekinthetjük. Ez is száz évvel későbbi, mint maga a sírlap. Szamosközy István törénétíró, gyulafehérvári requisitor saját kezeírása.³ A kettéhajtott árkuspapíron egy 1564-ből való oklevél van. Az üresen maradt fél levélre másolta le a kőről a felíratot. Ezt gyakorlott kézzel tette, mert már korábban jó nevet szerzett magának dáciai római fölíratok közzétételével.⁴ Szakszerűségére vall, hogy először a lelőhely pontos leírását adja: „In templo Albensi maiore, pavimento insertus lapis, qua itur ad maius altare, haec carmina continet”. Ezután következik a kőről másolt szöveg. Először a szerző és a cím, amely lefordítva, a rövidítéseket föloldva így szól: Megyericsei János kolozsi főesperes Magáról az olvasónak. Ezután jön a vers, tizenegy disztichon. Elején és végén az olvasót szólítja meg. A szöveg derekát az a különös genealógia alkotja,

1 Entz Géza: A gyulafehérvári székesegyház. Bp. 1958. 171–172.

2 Mikó Árpád: Két világ határán (Janus Pannonius, Garázda Péter és Megyericsei János síremléke). *Ars Hungarica* II. (1983) 49–75.

3 MNL OL, Magyar Kamara Archívuma, E 148 Neo-regestrata Acta, fasc. 362 nr. 14.

4 István Szamosközy: *Analecta lapidum vetustorum et nonnullarum in Dacia antiquitatum*. 1593. *Inscriptiones Romanae in lapidibus antiquis Albae Juliae et circa locorum*. 1598. *Classé par Mihály Balázs – István Monok. Préf. Mihai Bărbulescu – András Kovács*. Szeged 1992.

amelyben a Dráva vidékéről Pannóniába került költő elődeit sorolja föl. Magát is közejük valónak mondja, nemcsak mint doctus vatest, hanem mint ugyanazon családhoz tartozót is:

Tres fuimus clari cognato e sanguine uates
 Pannonicam Drauus quam rigat altus humum
 Unus erat Janus, patriae qui primus ad oras
 Duxit laurigeras ex Helicone deas.
 Alter erat Petrus genitus de stirpe Garazdae,
 Qui tulit Aoniae plectra secunda lyrae.
 Ultimus hos ego sum cognata e gente secutus,
 Tertia doctarum gloria Pieridum.

A következő nyolc sorban elődei végső nyughelyét említi, és a magáéről is rendelkezik. A vers eddig az ókortól jól ismert „Siste viator” mintát követte. Az elhunyt megszólítja az arra járót, és közli vele azt, amit az utókornak szán.

A fölírat alján egy elkülönülő rész következik, az állíttatás körülményeinek és idejének leírása. Közli velünk, hogy a sírkövet még életében készítette magának, 1507-ben, amikor 37 éves volt. Itt lehetünk igazán hálásak Szamosközynek, hogy pontos másolatot vett a kőről. Ez a rész ugyanis tartalmában és formájában is római fölíratot imitál:

VIVVS IPSE S P.

An. Dni. MDVII

Aevo. XXXVII. VIX. AN.

Üzenet ez is. Főnt mint egyházi tisztségviselő, itt lent mint az ókor emlékeinek szenvedélyes kutatója hagy emléket magáról. Hogy mind a két hivatását fontosnak tartotta, arról tanúskodik nem régen napvilágra került, római mintára maga tervezte kályhacsempe fölírata is:⁵

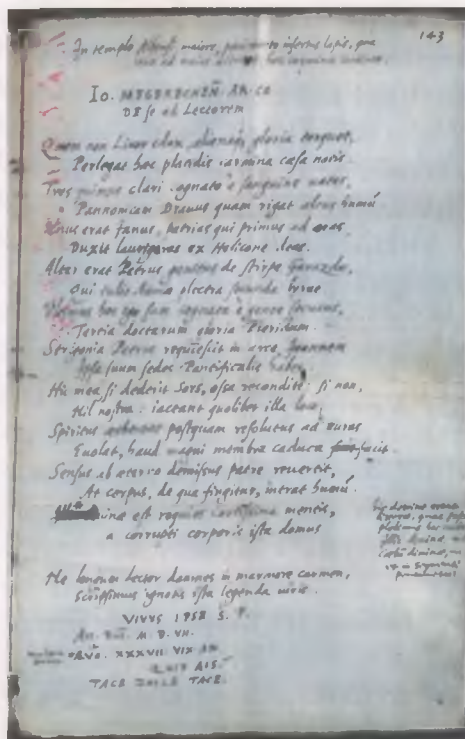
IO

MEG

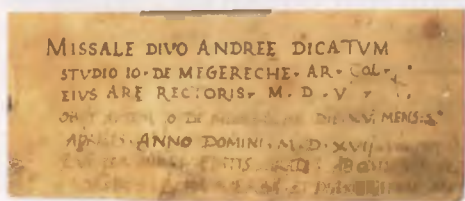
AR COL

MDX

5 Adrian Andrei Rusu – Viorica Rusu-Bolindef: „Casa Mezertius” de la Alba Iulia (arhitectură, unele piese arheologice, identificare și context istoric). *Arheologia Medievală* 6. (2007) 81–110. Pl. II. A tanulmány ismeretét Kovács Andrásnak köszönöm.

Szamosközy kézírata

Megyericsei és Wolfard kézírása

Janus Pannoniusszal öntudatosan vállalt rokonsága terelte figyelmemet Megyericsei Jánosra akkor, amikor a költő hagyatékának sorsát kutattam. A Zágrábban 1472-ben tragikus körülmények között hátrahagyott irományok tekintélyes része ugyanis Gyulafehérvárt bukkant föl 1518-ban. Ezek között volt olyan mű is, ami csak itt őrződött meg.

Már a Szamosközy másolat első kiadója, Barabás Miklós kereste 1907-ben az összekötő szálakat a családi kapcsolatokhoz.⁶ A fiatal történész, Barabás Samu unokaöccse, otthonosan mozgott mind az Országos Levéltár, mind a gyulafehérvári hiteleshely iratai között. Közvetlen leszármazási adatokra nem talált, de olyanra igen, amelyből kiderül, hogy a Csezmicek és a Megyericsei család generációkon keresztül kapcsolatban volt egymással. A továbbiak kiderítése szerint „a jövő feladata”. E feladatnak száz év múlva Lakatos Bálint és Pálosfalvi Tamás tett eleget.⁷ Mind a ketten célzottan a családi kapcsolatokat kutatták. Nagyon nagy okleveles anyag ismerete alapján ők is arra az eredményre jutottak, hogy a rokoni összefonódás folytonos, de egyenes leszármazás nem bizonyítható.

Megyericsei János indulásának vizsgálatánál Pálosfalvi Tamás eredményeire

6 Barabás Miklós: Megyericsei János kolozsi főesperes. EM 24. (1907) 114–131.; *Uő*: Művelődéstörténeti adatok (Szamosközy István „Történeti maradványai”). TT 30. (1907) 440.

7 Lakatos Bálint: A Csezmicek: Adatok Janus Panonius családjáról. In: *Magistrae discipuli. Tanulmányok Madas Edit tiszteletére*. Szerk. Nemerikényi Előd. Bp. 2009. 181–192.; *Pálosfalvi Tamás*: Vitézek és Garázdák. A szlavóniai humanisták származásának kérdéséhez. T 86. (2013) 1–16.

támaszkodhatunk.⁸ A család a 14. századtól mondhatta magáénak a szlavóniai Körös megyében fekvő névadó uradalmat. Ott egykor fortalicium (kastély) is állt. A 15. században a család Jakab nevű tagja már a körösi szék ítélmestere volt. Megyericséről ekkor báni ítéletleveleket is kelteztek. Ez volt a családi háttér. Ennek a Jakabnak fia, Péter ugyanis Megyericsei János apja. Ő korán meghalt. Kiskorú gyermekeinek gyámságát 1481-ben az anyai nagyapa Gudovci Péter vállalta magára.⁹ Gudovci, mint jogász, 1466-tól Tuz Osvát zágrábi püspök vikáriusa volt „in temporalibus”. Azaz a püspökség anyagi ügyeit intézte. 1472-től a zágrábi püspökség őrizte a király haragja elől odamenekült és ott meghalt Janus Pannonius hagyatékát. Hogy ez az egyházi kincseket illetően mit jelentett, arról csak mendemondák szólnak. Az írásművek, versek, levelek sorsát ismerjük. Ezekről az 1970-es években felfedezett sevillai kódexek tanúskodnak.¹⁰ Az egyikben benne van Tuz Osvát címere, a másikat „zágrábiasították”. Az ottani egyházi tisztségviselők neveit írták Janus Pannonius címtettjei fölé. A Janus Pannonius-ügy Gudovcit is érintette, különösen 1480–1481 fordulóján. Ekkorra ugyanis a király részgyűlést hirdetett a szlavóniai megyéknek Zágrábba. Az esemény Mátyás részéről egy nem is nagyon álcázott bosszuló hadjárat volt az 1471–1472-es fölkelés résztvevőinek utólagos megbüntetésére.¹¹ Az 1481-es év, Lakatos Bálint szerint, „a katasztrófa éve volt” az érintettek családjait illetően. Nem úgy a Janus Pannonius szöveghagyományra nézve. A király és vele lévő titkára ekkor három hónapig tartózkodott Zágrábban. A secretarius Várad Péter volt, aki innen több levelet is keltezett Mátyás nevében. Közben volt ideje, ugyancsak a király megbízásából, amint az ismert, lemásolni Janus Pannonius epigrammáit.¹² Ebben az időben Zágrábban minden Janus Pannoniusról szólt, az ügy mindent beárnyékozott. Gudovci volt a legközelebb a Janus-irományokat őrző ládákhoz. Unokája, Megyericsei János, tizenévesen, már mint családtag is érdeklődést mutathatott híres fölmenője hagyatéka iránt. A számonkérés érintette Tuz Osvát püspököt is, mert ő és rokona, Tuz János adott végső menedéket Janusnak. Gudovci gondosan épített karrierjét, és ezzel összefüggő teteles birtokszerzeményeit féltve, azonnal, 1481 februárban, megvált püspöki vikáriusi hivatalától. Ezután haláláig (1495), viceprotonotarius volt Geréb Mátyás bán, majd

8 *Pálosfalvi Tamás*: The Noble Elite in the County of Körös (Križevci) 1400–1526. (Magyar Történelmi Emlékek. Értekezések) Bp. 2014. A Megyericsei családról 207–213.

9 Gudovci Péterről uo. 132–140.

10 *Csapodi Csaba*: A Janus Pannonius-szöveghagyomány. (Humanizmus és Reformáció 10.) Bp. 1981.

11 *Tringli István*: Az 1481. évi szlavóniai közgyűlés. In: Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére. Szerk. Csukovits Enikő. Bp. 1988. 291–315.

12 Várad Péter secretariusra I. Mátyás király levelei. Külügyi osztály. I–II. (1458–1479, 1480–1490). Közzéteszi Fraknói Vilmos. Bp. 1895. II. 51., 53., 66.; Várad mint a Janus-versek lemásolója: *Ábel Jenő*: Adalékok a humanizmus történetéhez Magyarországon. Bp. 1880. 29–30.

utódai mellett. Budán, az országgyűléseken rendszeresen ő képviselte Körös megyét. Hivatali ügyködését és birtokgyarapodását sok irat tanúsítja. Eddig is valószínű volt, hogy Megyericsei még Szlavóniában került a Geréb család környezetébe. Most már bizonyos, hogy az ősei és környezete közhivatali tevékenységéhez nem érezvén hajlamot, a lelki alkatának jobban megfelelő papi pályát választotta. Erre Geréb László Gyulafehérvári püspök környezetében adódott számára lehetőség. A szlavóniai okleveles anyagban neve 1491-ben fordul elő utoljára.

1495 szeptemberében Algyógyon Megyericsei lemásolta egy római fogadalmi kö föliratát. Mivel másolatain ritkán fordul elő a fölfedezés időpontja, ezért ezt tartják leletmentési tevékenysége kezdetének. De érthetjük talán úgy is, hogy ez a költő Megyericsei örömről tanúskodik. Ezúttal ugyanis egy verses föliratot talált:

Hanc tibi marmoreo caesam de monte dicavit
Regina undarum Nympha decus nemoris.
Voto damnasti perfecta quem prece Bassus
Moenitae propter moenia Germisarae.¹³

Algyógy Hunyad megyei község, távol Geréb püspöki székhelyétől, Gyulafehérvártól. Mégis, ez a fölirat bizonyítja, hogy már ekkor is az ő környezetében volt. Algyógy ugyanis 1469-től a Dengelegi Pongráczoké, Hunyadi ágon a király rokonié volt.¹⁴ Geréb meg Szilágyi ágon tartott ilyen kapcsolatot Mátyással. Püspöke környezetében, egy atyafiságos látogatás alkalmával fedezhette föl az ott lévő római kövekből álló rommezőt. A köveken olyan városneveket látott, amelyeket olvasmányaiából ismert. Ez az olvasmány ekkor még csak Ptolemaiosz *Geografiája* lehetett. Annak is Jacobus Angelus készítette latin fordítása, amelynek a 15. században már hat nyomtatott kiadása volt. Ptolemaiosz harmadik könyvének nyolcadik fejezetében ismerteti Dáciát, és felsorolja jelentős városait. A műhöz csatolt térképek sorában, az európaiak közül a kilencediken, ezek közül el is helyezi Apulumot, Ulpianumot, Zermizergát és Zarmizegethusa Regiát.¹⁵ A térképen látott neveket a kövekről olvashatta le. Fölfedezésének tudományos értékét maga is fölismerte: „In ruina urbis antiquae, quae nunc Warhel, hoc est locus castris dicitur, quam ex infrascriptis epitaphiis Coloniam

13 Corpus Inscriptionum Latinarum I–XVII. Ed. Theodorus Mommsen et al. Berolini 1869–2015. III. (a továbbiakban: CIL) 1395.; Inscriptionum Orientis et Illyrici Latinarum supplementum I–II. Ed. Theodorus Mommsen – Otto Hirschfeld – Alfredus Domaszewski. Berolini 1902. II. 1405.

14 Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. I–III., V. Bp. 1890–1913. V. 54. Al-Diód néven.

15 A hivatkozott kiadás: Roma 1490. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Ráth NF 1466.

Ulpiam Augustam Dacicam Sarmiz. fuisse manifestum est, quod nos primi (absit verbo invidia) dum ruinas ipsas peragraremus animadvertimus.”¹⁶

Megyericsei életének, egyházi pályájának állomásai jól ismertek.¹⁷ Gyulafehérvárt kanonok, majd őrkanonok volt a székeskáptalanban. Püspökét követte Kalocsára is. Halálos ágyánál is mellette volt. Őszinte tiszteletének, ragaszkodásának tanúja saját kezű bejegyzése egy 1498-ban nyomtatott esztergomi *Missalé*ban. Ezt a *Missalét* a gyulafehérvári székesegyház Szent András oltárának, amelynek igazgatója volt, ajánlódta. A dedikálás szép antikva betűről tanúskodik.¹⁸ 1503-tól kolozsi főesperes volt. Érdemeinek igazi méltatója sok év után püspöke, 1513-tól Várdai Ferenc, az ő közvetítésével lett királyi secretarius. 1515-ben Loretóba készült zárándokolni. 1516-ban még egymaga kiásott egy római követ, és az el is szállította „Tristanba”. Ma is ott szolgál az oltár mensájául.¹⁹ Említett *Missalé*jába írták be, hogy 1517. április 15-én meghalt. Hogy élete folyamán szülőföldjével volt-e kapcsolata, nem tudjuk. Halála évében Megyericsén még hús porta volt az ő nevéen.

Őseihez való ragaszkodásáról, amint láttuk, sírkövére írt sorai tanúskodnak. Ezt egyben családi monumentumnak is szánta. Az idézett vers 5–6. soraiban szó szerint idézi Janus saját epitáfiumát:

Unus erat Janus, patrias qui primus ad oras
Duxit laurigeras ex Helicone deas.

16 CIL III. 1452.

17 Lakatos Bálint – Mikó Árpád: Megyericsei János. Magyar művelődéstörténeti lexikon. Középkor és kora újkor. I–XIV. Főszerk. Kőszeghy Péter. Bp. 2003–2014. VII. 261–263.

18 Esztergom, Főszékesegyházi Könyvtár, Inc. IV. I 141. A kalendáriumban júl. 26-hoz: „Hoc die in ortu luciferi R. mus in Christo pater D. Ladislaus Gereb de Vyngarth Regis Matthiae consobrinus Eps. Trans. Ad Ecclesiam Colocensem munificencia Wladislai II Regis Ungariae postulat cum viginti et septem annis ecclesiam transsilv. magna mansuetudine et mira in subditos pietate moderatus fuisset, adepto Patris Patriae vocabulo, in pago hereditario Comitatu Bachien. Telek nuncupato diem obiit post LV annum suae aetatis. Sepultus est sub ara hereditaria Atthya in Claustro fratrum S. F. inter duos fratres Petrum Regni Ungariae palatinum et Matthiam Dalmaciae Croaciae et Slavoniae Banum. Quanta gloria modico in pulvere. 1502.” A bejegyzések legteljesebb olvasata Radó Polikárp: Nyomtatott liturgikus könyveink kézírásos bejegyzései. A Pannonhalmi Főapátsági Szent Gellért Főiskola Évkönyve az 1942/1943 tanévre. 313–429. Klny is.

19 Varheli in ruina solus eruere feci et ad Tristan duxi mense Septembris 1516. – CIL III. 1423; Inscriptiones Daciae Romanae I–III. 5. Ed. Ioan I. Russu et al. Buc.–Paris 1975–2011. III. Dacia Superior 2. Ulpia Traiana Dacica (Sarmizegetusa) 244. (Tristan = Tuștea).

Janusnál a folytatás így szól:

Hunc saltem titulum, Livor, permitte sepulto,
Invidiae non est in monumenta locus.²⁰

Az intés a halott emlékét nem kímélő utókornak szólt. Megyericsei vette az üzenet. Az ő verse a sírlapon erre válaszol:

Quem non Livor edax, alienaque gloria torquet,
Perlegat haec placidis carmina caesa notis.

Megyericsei halála után egy évvel, 1518 augusztusában, Adrianus Wolphard gyulafehérvári kanonok lelkendezve értesítette bécsi tanárát, Joachim Vadianust, hogy Janus Pannonius eddig nem ismert verseire és görögből készült fordításaira bukkant. Ezeket föl is sorolta: három Plutarkhosz-mű, Homérosz néhány „fabulája”, a görögből készült fordítások, továbbá olyan elégiák, amelyek a bécsi kiadásban nem szerepelnek, kétkötetnyi epigramma és végül a Marcellus-panegyricus, amit különösen értékesnek ítélt.²¹ Arról egy szót sem ejt, hogy honnan került a kezébe a kincs. Mert kincsre lelt, azt tudta ő is, meg a tanára is.

Janus Pannonius neve Vadianus körében ismert volt. A Guarino-panegyricus 1512-ben Bécsben Singriner és Vietor nyomdájában megjelent.²² A nyomtatásnál az éppen ott diákoskodó Wolphard is segédkezett. Erről később mint „nostra opera primum typis stanneis Viennae Pannoniae cuso”-ról tett említést.²³ Vadianus poétikai kézikönyvében Janust mint költőt nagy elismeréssel említette. A panegyricusból a 920–926 sorokat, a Naphimnuszt közölte is, mert ez nagyon elnyerte

20 Iani Pannonii opera quae manserunt omnia. I–II. Ed. Iulius Mayer. Bp. 2006–2014. II. (Elegiae) El. 27., 119–120.

21 Placuit diis immortalibus me Joannis Pannonii compluria ingenii monumenta et sua arte nata, et e Greco versa in Latinum sermonem invenire: Plutarchi De utilitatibus inimiciorum libellum, item eiusdem De negotiositate alterum, Homeri quasdam fabulas, elegias elegantissimas necdum Viennae impressas plures, epigrammatum libros duos – alii desiderantur – quibus sic Martialem secutus est, ut nec lac lacti similis sit, de Marcellis quoque panegyricum, poema adeo varium, adeo multiplex, adeo eruditum, ut circulum quem quaerimus, doctrinarum facile sit deprehendere. – Die Vadianische Briefsammlung der Stadtbibliothek St. Gallen I–VII. Hg. Emil Arbenz. St. Gallen. 1890–1913. I. 132.

22 RMK III. 177.

23 Várdai Ferenchez a Marcellus-panegyricus előszavában. Bologna 1522. RMK III. 260.

tetszését.²⁴ Ebből Wolphard is idézett, Quintilianus kötetébe írta be Janusnak Lorenzo Vallát jellemző sorát. A bejegyzést Jakó Klára tárta föl Wolphard könyvtárának rekonstrukciója során.²⁵

Megyericsei kéziratainak örököse a káptalan volt. Nem kétséges, hogy a fiatal korától őrzött Janus-hagyaték, bár nevét nem említik, tőle jutott az egyház birtokába. Oda került az utókornak szánt római fölíratgyűjteménye is. A testület fölismerte a hagyaték értékét, és sietett azt a tudós világgal megismertetni. A fölíratgyűjteményt Móré Fülöp királyi követ közvetítésével 1521-ben Itáliába küldték.²⁶ A Janus-művek kiadását pedig ugyanakkor az ilyen ügyekben már járatos Wolphardra bízta. Bolognára esett a választás. Talán azért, mert Singriner éppen ekkor hagyta el Bécset, és nyomdájával Krakkóba települt. Még valószínűbben pedig azért, mert jogi tanulmányait Itáliában kívánta folytatni. Bolognában meg is jelentetett három kis kötetet. A nagyra értékelt Marcellus-panegyricussal kezdte. Majd a görög fordítások és végül az elégiák kötete következett.²⁷

Hogy a kiadás a püspök és a káptalan akaratából és támogatásával történt, azt mutatják Wolphard dedikációi. Az első Várdai Ferenc püspöknek szól, a második Budai Ulrik őrkanonoknak, a harmadik Pelei Tamás főesperesnek. A munkában az őrkánónok is részt vett. Az ajánlás szerint ő másolta le a görög fordítások kéziratát.²⁸ A másolás megemlítéséből arra gondolhatnánk, hogy az Wolphard nyomdai tapasztalataira utalna. Arra, hogy a kézirat a kinyomtatás után jó, ha kötéstábla béléseként maradt olykor az utókorra. Ezúttal másról van szó. Arról, hogy a gyulafehérvári káptalan a rábízott anyagot, a hagyatékokat is, szigorúan őrizte. Elvinni, kivinni csak indokolt esetben lehetett, és az akkor is csak megszámlolva és regisztrálva történhetett. Erről a belső szabályzatról tanúskodik éppen Várdai püspöknek a káptalanhoz írt levele. 1523-

24 *Joachim Vadianus: De poetica et carminis ratione.* Ed. Peter Schaffer. (Historische Bibliothek II. 21) München 1973. 58., 206.; *Kiss Farkas Gábor: Janus Pannonius Guarino-panegyricusa az egyetemi oktatásban.* Lymbus. Magyarságtudományi Forrásközlemények 9. (2011) 17–62.

25 Laurentius Valla qui alias corrector veterum contemptor Valla novorum dictus est. – (Guarino-paneg. 801.) *Jakó Klára: Az első kolozsvári egyetemi könyvtár története és állományának rekonstrukciója, 1579–1604.* (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 16/1. Erdélyi könyvesházak I.) Szeged 1991. 368.

26 *Gerézdi Rabán: Aldus Manutius magyar barátai.* In: *Uő: Janus Pannoniustól Balassi Bálintig.* Bp. 1968. 154–155.

27 RMK III. 260., 261., 266.

28 *tu horum copiam mihi primus fecisti.* – *Analecta nova ad historiam renaissance in Hungaria litterarum spectantia.* Ed. Eugenius Abel – Stephanus Hegedűs. Bp. 1903. (a továbbiakban: *Analecta*) 483.

ban nem erősítette meg az elhunyt Budai Ulrik végrendeletét addig, amíg számba nem veszik, hogy a hivatali használatra szám- és regestrum szerint (!) rábízott tárgyak hol vannak.²⁹ Megyericsei föliratgyűjteményét ugyanígy őrizték a káptalanban. Ott használta 1519 első hónapjaiban Stephanus Taurinus. Ő még ismerte és tisztelettel említi a szerzőt.³⁰ Az Itáliába küldött másolaton már csak „I. M. A” azonosítás szerepel.³¹ Verancsics Antal prépost 1549-ben a „diligenti quorundam cura” összegyűjtött anyagot a sajátjaival gazdagította.³² Úgy tűnik, mintha a káptalanban őrzött kézirat szerzőjét utóbb már nem is ismerték volna.

Ugyanez mondható el a Janus-kiadásokkal kapcsolatban. Wolphard egyetlen helyen sem említi, hogy honnan jutott a kéziratokhoz. Nagy érdeme, hogy a Marcellus-panegeticust kiadta. A műnek ma egyetlen kézírata se ismert. Tervezte Janus összes versének rendezett kiadását: „poemata omnia in ordinem et numerum redacta”, „Sunt et nonnullae museo in nostro Enyediensi” írta Janus műveiről, de ezekről a háborús időkben nincs alkalma másolatot készíteni.³³ A „múzeum” itt a Múzsák lakhelyét, a könyvtárat jelenti, ahová bizonyára csak megszámlolva és regisztrálva vihette el a kéziratokat a káptalanból. Ezután a Gyulafehérvárt őrzött, Megyericsei Jánostól hátrahagyott Janus-kéziratokról nem hallunk többet.

Megyericsei János sírlapjának vizsgálatával indultunk. Vajon itt lelte-e végső nyughelyét, ahogyan meghagyta?

Hic mea, si dederit sors, ossa recondite

29 Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitújítás korából. I–V. Szerk. Bunyitay Vince et al. Bp. 1902–1912. I. 104.

30 Ioannes ille Mezerzius archidiaconus Colosiensis et olim canonicus ecclesiae Albensis Transilvanensis, vir sane multi nominis multarumque literarum peritus et qui ad exquisitam eruditionem praesertim antiquam (quam non perinde multi assequuntur) pervenerit, dum annis superioribus, velut ipse erat ardens antiquitatum animus urbis antiquae praedictae [Zarmiz] ruinas rimaretur. – *Stephanus Taurinus Olomucensis: Stauromachia, id est Cruciatorum Servile Bellum.* (Servilis belli Pannonici libri V) Ed. Ladislaus Juhász. (Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum Saeculum XVI.) Bp. 1944. 67.

31 Vat. Lat. 5250 ff. 31–50.

32 Elogia diversarum inscriptionum Romanarum, quae olim in Transsylvania diligenti quorundam cura, postremo vero mea diligentiore collecta sunt ferme ducenta. – Verancsics Antal Christian Pomariusnak Gyulafehérvárról, 1549. júl. 15. Verancsics Antal m. kir. helytartó, esztergomi érsek összes munkái. I–IX. Közli Szalay László. (Monumenta Hungariae Historica. Scriptores II–VI., IX–X., XIX–XX.) Pest 1857–1870. VI. Vegyes levelek, 1538–1549. 332–333.

33 *Analecta* i. m. 490.

Ismerve a káptalani környezetet, azt mondhatjuk, hogy ott teljesítették végakaratát. Társai becsülték. Pelei Tamás azt írta róla, hogy kevés beszédű, bölcs ember volt.³⁴ A legszebb megemlékezést róla éppen Adrian Wolphard írta. Ezt az ő sokat hivatkozott esztergomi *Missaléja* őrizte meg. Megyericsei bejegyzései mellett ebben egy sokáig azonosítatlan tulajdonos keze nyomát is számon tartották. Jakó Zsigmond egy levéltári adata segítségével ma már tudjuk, hogy a *Missalét* birtokoló második tulajdonos, Adrian Wolphard kolozsvári plébános volt.³⁵ Tőle származik a címlapon, Megyericsei dedikációja alatt és arra utalva, az epitáfiumnak tekinthető, tiszteletéről és őszinte szeretetről tanúskodó bejegyzés: „Obiit autem Jo. De Megereche die XV. mensis aprilis anno domini MDXVII. vir optimus qui per omnes aetatis gradus ab omnibus successoribus bona verba et pias orationes meretur.”

34 Lakatos Bálint: Az erdélyi káptalan és a püspöki udvar tagjai görbe tükörben. Történeti bejegyzések Pelei Tamás főesperes Erasmus kötetében (1515–1530 k.). Fons 16. (2009) 455.

35 A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei (1289–1556). I–II. Kivonatokban közlése és a bevezető tanulmányt írta Jakó Zsigmond (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Forráskiadványok 17.) Bp. 1990. II. (1485–1556) 4275. sz.

967 354 tó

Testimonio litterarum

TANULMÁNYOK JAKÓ ZSIGMOND TISZTELETÉRE

Dáné Veronka
Lupescuné Makó Mária
Sipos Gábor
szerkesztésében

MTA
KIK

Kolozsvár

2 0 1 6

© SZERZŐK, 2016

FOTÓ © BAKOS ÁGNES – TIHANYI BENCE (BORÍTÓ) ¶ © MTI FOTÓ/NÁNDORFI MÁTÉ (5. OLDAL)

MTA KIK

BC-103.652

Testimonio litterarum :
tanulmányok Jakó Zsigmond
tiszteletére

201608508

A BORÍTÓN: KENDŐS NŐI FEJ, 1410-1420-AS ÉVEK, BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUM ¶ FOTÓ: BAKOS
ÁGNES – TIHANYI BENCE ¶ KÖSZÖNJÜK A BTM MUNKATÁRSAINAK A REPRODUKCIÓ HASZNÁLATÁHOZ
NYÚJTOTT SEGÍTSÉGÉT

MTA KÖNYVTÁR ÉS
INFORMÁCIÓS KÖZPONT

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Testimonio litterarum : Tanulmányok Jakó Zsigmond tiszteletére /ed.:

Dáné Veronka, L. Makó Mária, Sipos Gábor.

– Cluj-Napoca : Societatea Muzeului Ardelean, 2016

ISBN 978-606-739-054-4

I. Dáné, Veronka (ed.)

II. Makó, Mária (ed.)

III. Sipos, Gábor (ed.)

o82.2

201608508

Tartalom

JAKÓ ZSIGMOND SZÜLETÉSÉNEK CENTENÁRIUMÁRA	7
BALÁZS MIHÁLY	
Adalék Giorgio Blandrata nemzetközi kapcsolataihoz	11
BENKŐ ELEK – MENDE BALÁZS GUSZTÁV – MIHÁLY FERENC – MUCKENHAUPT ERZSÉBET	
A csíksomlyói középkori kegyszobor a roncsolásmentes vizsgálatok és a történeti kutatások tükrében	17
BOGDÁNDI ZSOLT	
Az erdélyi táblai perfolymról és az ítélőmesterek tevékenységéről a 16. század második felében	39
MARIA CRĂCIUN	
Reformarea artei religioase din Transilvania: studiu de caz, retablul din Cincu	49
CSUKOVITS ENIKŐ	
Lackfi István Apuliában	61
DÁNÉ VERONKA	
Az alsóoroszi Krajnikok	69
DRASKÓCZY ISTVÁN	
Osztrák és erdélyi só a 15. századi Pozsonyban	79
EGYED ÁKOS	
A Magyar Történelmi Társulat vándorgyűlése Kolozsváron 1868-ban	97
EMÓDI ANDRÁS	
Váradolaszi és Szöllős református egyházi felszereléseinek bujdosása a 18. században	103
ENTZ GÉZA ANTAL	
Műemléki topográfiai kutatások Erdélyben és Nyugat-Európában	125

GÁBOR CSILLA	
Köszöntés a Krímből – egy családi levél és kontextusa	135
GÁLFI EMŐKE	
A gyulafehérvári Lippa fertály és a lippai menekültek a 16. század közepén	143
HEGYI GÉZA – W. KOVÁCS ANDRÁS	
Néhány erdélyi alvajda azonosításáról	151
KESERŰ BÁLINT	
Jakó Zsigmond és a kora újkori magyar irodalom	169
KOVÁCS ANDRÁS	
A gyulafehérvári fejedelmi nyomda és szomszédsága	179
KOVÁCS KISS GYÖNGY	
Ruházat és ékszerviselet mint az elit önreprezentációs formái a 16–17. századi Kolozsváron	189
KÖRMENDY KINGA	
Enyedi Szász György és Lippai Mihály padovai baráti köre	199
K. LENGYEL ZSOLT	
Hanyatlástól összeomlásig	211
LUPESCUNÉ MAKÓ MÁRIA	
Domonkos könyvkultúra Erdélyben	233
LUPESCU RADU	
A kolozsvári domonkos kolostor alapítása és korai története	251
MIKÓ ÁRPÁD	
A Bibliotheca Corvina és II. Ulászló	269
MONOK ISTVÁN	
Rákóczi Zsigmond fejedelem Schedel-krónikája	279
GERNOT NUSSBÄCHER	
Der Nestor der ungarischen Historiker Siebenbürgens	285
OROSZ ISTVÁN	
A bihari követek útja a pozsonyi országgyűlésre 1708-ban és 1712-ben	291
PAJKOSSY GÁBOR	
Kölcsey patvaristái	299
PAPP KLÁRA	
Csáky József gróf gondolatai a 17. század végi Erdélyről	307
PÁL JUDIT	
A „legmesszebb menő titoktartás”, avagy a főispáni bizalmas iratok kezelése a 19–20. század fordulóján	321

PÁLFFY GÉZA	
Erdélyi beszámoló az 1655. nyári pozsonyi magyar királyné- és királykoronázásról	333
PÉTER KATALIN	
Az egyszerű ember	345
RITOÓKNÉ SZALAY ÁGNES	
Janus Pannonius kéziratainak útja Zágrábtól Gyulafehérvárig	355
ROZSONDAI MARIANNE	
A gyulafehérvári fejedelmi nyomda kiadványainak eredeti bőrkötései	365
SIPOS GÁBOR	
Az erdélyi reformátusok zsinata mint társadalmi esemény	379
SOLYMOSI LÁSZLÓ	
Fogott bírák jegyzőkönyve 1468-ból	387
TRINGLI ISTVÁN	
A középkori hatalmaskodások törvényes alapjai	409
J. ÚJVÁRY ZSUZSANNA	
Kassa város polgárainak műveltsége és mecénatúrája a 17. század első felében	419
VINCZE ZOLTÁN	
Varga Zsigmond indulása	429
ZSOLDOS ATTILA	
Béla erdélyi herceg bárói	441
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	451